

30.11.19

בוקר טוב,

פרשת "תולדות" – תאומים

אנחנו כבר יודעים שפרשת השבוע היא פרשת "תולדות" – הפרשה השישית בספר בראשית. הפרשה נפתחת במילים "ואלה תולדות יצחק בן אברהם.."(שם, כה, יט) ולכן נדמה שעיקר הפרשה הוא חיי יצחק. אך לא כן הדבר. עיקרה הוא, לדעתי, תחילת סיפורם של יעקב ועשו ומה שאותי ענין במיוחד הוא הכתוב בפסוק החמישי בפרשה: "וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה" (שם, כד). אז אתם כבר מבינים שהנושא הבוקר הוא "תאומים". לנושא הזה יש לי גם נגיעה אישית: אני עצמי תאומה לאחות, במשפחת אבי יש זוג תאומים, 2 בנים, ולמייק ולי יש 2 נכדים תאומים, בן ובת. מכאן ברור שיש לי הרבה נסיון ו"קצת" הבנה בנושא.

לידת תאומים בזמן העתיק היתה נדירה ולכן נאמר בלידת יעקב ועשו "והנה..." (שם) והרשב"ם מסביר שבכל דבר חידוש משתמשים במילה "והנה". בספר חסידים נאמר: "על כל דבר שאין רגיל להיות צריך להתחנן עליו, כגון אשה שילדה תאומים..." (סי' תשצב). בתנ"ך עצמו מופיעים בסך הכל רק 2 זוגות של תאומים, בנים, ושניהם בספר "בראשית": יעקב ועשו, בפרשה שלנו (שם, כה, כד) ופרץ וזרח בפרשת

"וישב" (שם, לח, כז-ל). לכן אין זה מפליא כלל שחז"ל ופרשנים שונים ערכו השוואה בין 2 זוגות התאומים, וההשוואה מתחילה כבר מתהליך העיבור עצמו. רבקה העקרה הרתה רק לאחר שבעלה, יצחק, התפלל לאלוהים בענין והאל נענה לבקשתו. כך נולדו התאומים לאחר 20 שנות נישואין. תמר, אמם של פרץ וזרח, יזמה את הריונה מחמה יהודה, הריון שמוסריותו ניתנת לוויכוח אך הוא כשר. תאור שתי הלידות בתורה הוא שונה: על רבקה כתוב "וימלאו ימיה ללדת" (שם, כה, כד), כלומר הריון מלא של 9 חודשים ועל תמר כתוב: "ויהי בעת לידתה" (שם, לח, כז), כלומר שההריון היה חסר, בן 7 חודשים בלבד. המלה "תאומים" מאוייתת בצורה שונה בשתי הלידות: בלידת יעקב ועשו חסרות 2 אותיות, יוד ואלף, וכתוב "תומם" ובלידת פרץ וזרח המלה מלאה "תאומים". ועל כך אומר רש"י שפרץ וזרח נולדו צדיקים בעוד שיעקב ועשו – אחד רשע ואחד צדיק. שתי הלידות נחשבות לפלאיות. יעקב מגיח מרחם אמו כש"ידו אוחזת בעקב עשו" (שם, כה, כו) ועל לידת פרץ וזרח כתוב שזרח הוציא את ידו והמיילדת קשרה עליה סרט שני אך הוא החזיר את היד פנימה ותאמו פרץ נולד ראשון (שם, לה, כח-כט). מוטיב הצבע האדום נקשר גם הוא לשתי הלידות. עשו, הבכור, נולד אדמוני (שם, כה, כה) ועל ידו של זרח נקשר חוט אדום, שני, (שם, לח, כח) כדי להוכיח שהוא הבכור. אך הצבע האדום לא פעל לטובתם ושניהם איבדו

את זכויותיהם כבכורים. יש החושבים שזרח נפטר לאחר הלידה כי המקרא לא מזכיר אותו יותר בכלל.

חז"ל הבינו כיצד נוצרים תאומים זהים באומרם "טיפה אחת היתה ונחלקה לשניים" (יבמות, צח, טו) וכן ידעו על ההבדל בין היווצרות תאומים זהים, "שפיר אחד", לבין היווצרות תאומים שונים, "שני שפירים" (משנה אהלות, ז, ה). ואכן אלו הם 2 סוגי התאומים: התאומים הזהים, המונוזיגוטיים, נוצרים מביצית אחת והשונים, הדיזיגוטיים, נוצרים משתי ביציות ומכונים "תאומי אחווה". במשפחתי כולנו "תאומי אחווה". חז"ל תיארו גם מצבים של תאומי-סיאם אך אני לא אכנס לזה. בעיני זה כשלון אולטימטיבי של הטבע.

בתלמוד הבבלי, במדרש רבה, כתוב שר' יהושע אמר "כל שבט ושבט נולדה תאומתו עמו". רש"י מביא את דברי ר' יהודה שקבע שאחות תאומה נולדה עם כל ראש שבט וכל אחות נישאה לאחיה התאום (זה היה לפני מתן תורה ומקובל אז). ומדוע בכלל נולדו להם תאומות? כי המין הנשי משלים את האדם. לולא נולדו התאומות היה סיפור השבטים שונה לחלוטין כי הם לא היו שלמים. אבל לבן אחד של יעקב לא נולדה תאומה ובאמת אין שבט על שמו. זהו, כמובן, יוסף. בפרשת "וישב" כתוב: "אלה תולדות יעקב: יוסף... (שם, לז, ב), זאת אומרת שמבחינת חשיבות השבטים ניתנה הבכורה ליוסף והמשך קורותיו של יעקב

קשורים לחלוטין בקורות יוסף. לכן יוסף נולד יחיד, כי הוא העיקר, השורש, ולא נזקק להשלמה. אבל, שימו לב לתפנית בעלילה ולמושג חדש: בנימין, שהוא האחרון, לא נולד עם תאומה אחת אלא עם שתיים. מכאן שרחל ילדה שלישיה ואולי בגלל זה נפטרה בלידה? מכיון שבנימין היה בסוף, האחרון, הוא השלים את שהחסיר הראשון. אחתהתאומות היתה עברו ואחת השלימה את זו שחסרה ליוסף. לתאומה נוספת כזו קוראים "תאומה יתירה". אותו סיפור קרה עם קין והבל, למרות שלא כתוב שהיו תאומים. ר' הונא אמר שתאומה יתירה נולדה עם הבל. זה אומר "אני נוטלה שאני הבכור וזה אומר: אני נוטלה שנולדה עמי. ומתוך כך ויקם קין" (והרג את אחיו).

ישנם מדרשים האומרים שהיו עוד אחים/אחיות תאומים, למרות שזה לא כתוב במפורש. בתורה כתוב: "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין...ותוסף ללדת את אחיו, את הבל" (ברא' ד, א). המדרש אומר שמכיון שהפועל "להרות" מופיע רק פעם אחת סימן שחיה הרתה רק הריון אחד וילדה תאומים. מכאן שהבנים הראשונים בעולם היו אחים תאומים. המין הנשי גם הוא לא מקופח. תתפלאו שהמדרש גורס שרחל ולאה היו גם הן תאומות. וכך כתוב: "נמצאו רחל ולאה נישאו בנות כ"ב, שהיו תאומות" (סדר עולם רבה, פרק ב' וכן בספר קדומים בשם רבינו אפרים פרשת ויצא). ומדרש אחר אומר שרחל ולאה היו תאומות, אולי אפילו זהות. יתכן שזה מה שאיפשר לאביהן לבן להחליף ביניהן בליל

הכלולות מבלי שיעקב יבחין בתרמית עד הבוקר (בראשית, כה, כד רשב"ם שם). ובזמננו, יונה בר מעוז, מהפקולטה למדעי היהדות באוניברסיטת בר-אילן, כתב שלדעתו נדב ואביהוא, בניו של אהרון הכהן, היו תאומים, והוא מבסס זאת על 2 נימוקים עיקריים: (1) מפני שפעלו בצורה זהה כאשר הנסיבות איפשרו להם מגוון רחב של פעולות. לדעתו הם היו מתאומים ביניהם בגלל שהיו תאומים. (2) שמם מופיע תמיד יחד והם מהווים מעין קבוצה בתוך משפחתם. בין שמותיהם יש ו"ו החיבור כבר מלידתם ככתוב: "ויקח אהרון את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאישה ותלד לו את נדב ואת אביהוא"... (שמות, ו, כ"ג). כך הם מופיעים גם בפרשת שמיני ובעוד מקומות – תמיד נדב ואביהוא ביחד ולא בנפרד. מנסיוני האישי אני יכולה להעיד שבעיני מכריהם תאומים הם תמיד יישות אחת, גם כשהם תאומי אחווה ובעיקר כשהם מאותו מגדר.

ישנם הרבה דינים שהוכנסו בהם שינויים במקרים של לידת תאומים. להלן אביא 3 דינים לדוגמה: (1) מקובל שהאם היא שנותנת שם לתינוק הראשון שנולד לה. אבל אם היא יולדת תאומים, ומסיבה כלשהי מלו את השני ראשון, זכות נתינת השם על ידי האם עוברת לתינוקה השני. (2) אם אדם נדר לתרום סכום מסוים במידה ויוולד לו בן וסכום אחר אם תיוולד לו בת, ונולדו לו תאומים בן ובת הוא חייב לתרום את 2 הסכומים. (3) כאשר נולדים תאומים בשנה מעוברת יכולה להתעורר בעיה אם אחד

נולד בכ"ט באדר א' והשני נולד בא' של אדר ב'. השאלה היא מיהו הבכור לענין בר המצוה. התאום שנולד בא' אדר ב' נחשב לבכור והוא יחגוג בר מצווה חודש לפני זה שנולד בכ"ט באדר א'. לענין ירושה הדין שונה. זה שנולד ראשון הוא הבכור.

אני בטוחה שיש בין היושבים פה כאלו שרוצים לדעת את דעתי על תאומים. לא פעם שאלו אותי איך זה להיות תאומה ותמיד אמרתי שאין לי מושג כי אף פעם לא הייתי משהו אחר. וזו דעתי גם היום.

שבת שלום!